

Sajmon Tojn

SANKTUS

Prevela
Eli Gilić

■ Laguna ■

Naslov originala

Simon Toyne
SANCTUS

Copyright © Simon Toyne 2011

Translation Copyright © 2011 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Posvećeno K.
Za avanturu*

I

„Čovek je pali bog.“

RALF VALDO EMERSON

PRVO POGLAVLJE

Kroz glavu mu blesnu svetlost ispunio kada je udario njom o kameni pod.

A onda zavlada tama.

Tek je maglovito bio svestan toga da su se teška hrastova vrata zatvorila iza njega i da je debela poprečna greda prošla kroz gvozdenu rezu.

Neko vreme je ležao na mestu gde je bačen i osluškivao bubnjanje svog pulsa i zavijanje vetra.

Osećao je mučninu i vrtoglavicu zbog udarca u glavu, ali neće pasti u nesvest; surova hladnoća postaraće se za to. Nema, prastara hladnoća, nepromenljiva i neumoljiva kao kamen u kojem je ćelija isklesana. Pritiskala ga je i obavijala poput pokrova, zamrzla mu suze na obrazima i u bradi, sledila krv što je tekla iz svežih rana koje je za vreme ceremonije sam sebi naneo po golom trupu. Kroz glavu su mu prolazile slike – strašni prizori koje je upravo video i strahovita tajna koju je saznao.

Bio je to vrhunac života posvećenog traganju. Nadao se da će ga kraj puta dovesti do svetog, drevnog saznanja, do božanskog

uvida koji će ga približiti Bogu. Konačno je stekao to saznanje, ali nije našao ništa božansko u onome što je video, već samo nezamislivu tugu.

Gde je Bog u svemu tome?

Ponovo je osetio peckanje suza u očima. Hladnoća mu je dublje prodrila u telo, pojačala stisak oko kostiju. Čuo je nešto s druge strane teških vrata. Udaljeni zvuk. Zvuk koji je nekako uspeo da se probije kroz rukom isklesane tunele, koji su kao saće ispresecali svetlu planinu.

Uskoro će doći po mene.

Obred će se završiti. A onda će se obračunati sa mnom...

Znao je istoriju reda kojem se pridružio. Upoznao je njegovu surova pravila – a sada je spoznao i njegovu tajnu. Zasigurno će ga ubiti. Verovatno će to učiniti polako, pred njegovom nekadašnjom braćom kako bi ih podsetili na ozbiljnost zajedničkih, neumoljivih zaveta: kao upozorenje na ono što čeka prekršioce.

Ne!

Ne ovde. Ne ovako.

Naslonio je glavu na hladan kameni pod pa se podigao na dlanove i kolena. Polako i s mukom navukao je grubu zelenu mantiju preko ramena. Oštra vuna grebala mu je sveže rane na rukama i grudima. Stavio je kapuljaču na glavu i opet se srušio. Osećao je svoj topao dah kroz bradu, čvrsto priljubio kolena uz prsa i ostao sklupčan dok toplina nije počela da mu se vraća u ostale delove tela.

Zvukovi su još odjekivali odnekud iz Planine.

Otvorio je oči i usredsredio se. Pri slabom odsjaju udaljene svetlosti što je prodirao kroz uzan prozor nazirao je samo glavne obrise čelije. Bila je neukrašena, grubo isklesana, funkcionalna. Gomila krhotina ležala je u jednom uglu, što je ukazivalo da je to jedna od stotinu soba u Tvrđavi koje se više ne koriste i ne održavaju redovno.

Ponovo je pogledao prozor, tek prorez u kamenu – puškarica isklesana pre mnogo pokolenja kako bi strelci imali pogled na neprijateljske vojske koje prilaze ravnicom ispod njih. Brzo je ustao i prišao mu.

Zora je još daleko. Nije bilo mesečine, samo svetlost udaljenih zvezda. Pa ipak, kada je pogledao kroz prozor, zaškiljio je od iznenadnog bleska. On je dopirao od pomešane svetlosti desetina hiljada uličnih svetiljki, bilborda i natpisa iznad prodavnica što su se pružali daleko ispod njega prema obodu dalekih planina koje sa svih strana okružuju ravnicu. Bio je to oštar i neprekidan sjaj savremenog grada Ruina, nekadašnje prestonice Hititsko carstva, a danas samo turističkog odredišta u južnoj Turskoj, na najudaljenijem kraju Evrope.

Pogledao je razgranatu metropolu, svet kojem je okrenuo leđa pre osam godina u svojoj potrazi za istinom, potrazi koja ga je dovela do ovog visokog, drevnog zatvora i otkrića koje mu je rascepilo dušu.

Još jedan prigušen zvuk. Ovog puta bliži.

Moraće da požuri.

Iz kožnih prstenova na mantiji izvukao je konopac kojim se opasivao. Uvežbanu pokretima uvio je oba kraja u petlje pa prišao prozoru i nagnuo se. Pipao je ledenu kamenu površinu ne bi li našao izbočinu koja bi mogla da izdrži njegovu težinu. Visoko iznad samog otvora pronašao je jednu. Prebacio je jednu petlju oko nje i povukao se; zategao je užu, proveravajući čvrstinu izbočine.

Izdržala je.

Zadenuo je dugačku, prljavu, plavu kosu iza ušiju i poslednji put pogledao u treperavi tepih svetlosti. Onda je, srca otežalog od tereta drevne tajne koji je sada nosio, izdahnuo najjače što su mu pluća dozvoljavala, progurao se kroz uzani prorez i izašao u noć.

DRUGO POGLAVLJE

Devet spratova ispod, u prostoriji koja je bila raskošna i ukrašena koliko prethodna beše oskudna i ogoljena, drugi čovek je nežno brisao krv sa svežih rana.

Klečao je kao da se moli, ispred kamina nalik pećini. Duga kosa i brada bile su mu prošarane sedim vlasima i počeo je da ćelavi na temenu, što mu je uz zelenu mantiju skupljenu u pasu davalo prirodan monaški izgled.

Telo mu je, iako pogrbljeno pred prvim naletom starosti, još bilo snažno i mišićavo. Napeti mišići nazirali su se ispod kože dok je temeljno umakao komad muslina u bakarnu zdelu pred sobom i nežno cedio hladnu vodu pre no što potapka ranjenu kožu. Držao je taj melem nekoliko trenutaka, pa ponovio ritual.

Kada su posekotine na njegovom vratu, rukama i prsima počele da zaceljuju, obrisao se čistim, mekanim peškirimama i ustao. Pažljivo je ponovo navukao mantiju i osetio neobično umirujuće peckanje rana ispod grube tkanine. Zatvorio je oči, bledosive poput spečenog kamena, i duboko udahnuo. Uvek je osećao duboki mir odmah posle ceremonije, zadovoljstvo što se

pridržava najveće tradicije svog drevnog reda. Pokušavao je da uživa u tome što duže može pre nego što ga svetovne dužnosti vrate zemaljskoj stvarnosti njegovog položaja.

Bojažljivo kucanje na vratima prekinulo ga je u razmišljanju.

Očigledno će noćas njegovo blaženo raspoloženje kratko trajati.

„Uđi.“ Posegnuo je za konopcem prebačenim preko obližnje stolice.

Vrata su se otvorila i isklesana pozlaćena površina odbila je svetlost pucketave vatre. Monah je tiho ušao u sobu i polako zatvorio vrata za sobom. I on je bio u zelenoj odeždi, s dugom kosom i bradom njihovog drevnog reda.

„Brate opate...“ Glas mu je bio tih, gotovo zaverenički. „Izvini što smetam ovako kasno – ali mislio sam da bi trebalo odmah da znaš.“

Oborio je pogled i zagledao se u pod, kao da je nesiguran kako da nastavi.

„Onda mi reci *odmah*“, zarezao je opat, opasao se konopcem i namestio svoje raspelo – drveni krst u obliku slova „T“.

„Izgubili smo brata Samjuela...“

Opat se ukočio.

„Kako to misliš 'izgubili'? Je l' umro?“

„Ne, brate opate. Hteo sam reći... on nije u svojoj ćeliji.“

Opat je stegao kraj raspela sve dok mu se drvo nije utisnulo u dlan. Onda se, pošto je zdravim razumom brzo odagnao trenutni strah, ponovo opustio.

„Mora da je skočio“, rekao je. „Neka pretraže okolinu i vrate telo pre nego što ga neko otkrije.“

Okrenuo se i popravio mantiju, očekujući da čovek požuri iz sobe.

„Oprosti, brate opate“, nastavio je monah, uporno zureći u pod, „ali već smo sproveli temeljnu pretragu. Obavestili

smo brata Atanasija čim je Samjuelov nestanak otkriven. On je obavestio ljude napolju i oni su pretražili temelje. Od tela nema ni traga.“

Spokoj u kojem je opat uživao pre samo nekoliko minuta sada je sasvim iščezao.

Brat Samjuel je te noći iniciran u sanktuse, unutrašnji krug njihovog reda, bratstva toliko tajnog da su samo oni koji žive među samostanskim zidovima na planini znali za njegovo neprekinuto trajanje. Inicijacija je obavljena tradicionalno i pripremljenom monahu je otkriven drevni sakrament, sveta tajna zbog koje je njihov red i osnovan, kako bi je štitio i održavao. Nije bilo prvi put da se u trenutku otkrića ispostavi da monah ne ispunjava merila. Tajna koju moraju da čuvaju moćna je i opasna i, bez obzira koliko je posvećenik pripremljen, poražavajuća kada se s njom suoči. Nažalost, neko ko poseduje znanje ali ne može da ponese njegov teret gotovo je podjednako opasan kao i sama tajna. U takvim trenucima je bezbednije, možda čak i milosrdnije, okončati mu muke što je pre moguće.

Brat Samjuel je bio takav slučaj.

A sada je nestao.

Sve dok je on na slobodi, sakrament je u opasnosti.

„Nađite ga“, rekao je opat. „Ponovo pretražite okolinu, raskopajte je ako morate, ali ga nađite.“

„Da, brate opate.“

„Ukoliko nije prošla vojska anđela i sažalila se na njegovu jadnu dušu, onda mora da je pao, i mora da je pao u blizini. A ako *nije* pao, onda je negde u Tvrđavi. Dakle, obezbedite svaki izlaz i pretražite sve sobe, sve bedeme što se raspadaju i zazidane tamnice s otvorom na tavanici, sve dok ne nađete brata Samjuela ili njegovo telo. Je li jasno?“

Šutnuo je bakarnu zdelu u vatru. Oblak pare sunuo je iz najarenog ognjišta i ispunio vazduh neprijatnim metalnim vonjem.

Monah je nastavio da zuri u pod, očajnički želeći da dobije dozvolu da ode, ali opatove misli bile su negde drugde.

Kada je šuštanje prestalo i vatra se smirila, tako se i opatovo raspoloženje umirilo.

„Mora da je skočio“, konačno je rekao. „Dakle, *mora* da njegovo telo leži negde na imanju. Možda se zakačilo za drvo. Možda ga je jak vetar odneo dalje od planine i sada leži negde gde nam još nije palo na um da pogledamo, ali moramo ga naći pre nego što sa zorom stigne prvi autobus uljezâ koji svuda guraju nos.“

„Kako ti kažeš.“

Monah se poklonio i spremio da krene, ali ga trže kućanje na vratima. Podigao je glavu taman na vreme da vidi kako drugi monah ulazi u prostoriju odvažno, ne čekajući da ga opat pozove. Pridošlica je bio nizak i vitak, a oštre crte lica i upale oči odavale su uznemirujuću inteligenciju, kao da zna više no što mu prija. Odisao je tihim autoritetom, iako je nosio smeđu mantiju administrate, najnižeg po činu u Tvrđavi. Bio je to opatov komornik Atanasije, čovek kojeg su na Planini odmah prepoznavali zato što je samo on među ljudima koji su po tradiciji imali dugu kosu i bradu bio potpuno ćelav zbog alopecije koju je dobio sa sedam godina. Atanasije je pogledao ko je sa opatom, video boju njegove mantije i brzo odvratio pogled. Po strogim pravilima u Tvrđavi, zelene mantije – sanktusi – bile su izdvojene. Kao opatov komornik, Atanasije se veoma retko sretao s njima, ali svaki oblik komunikacije bio je strogo zabranjen.

„Izvini na smetnji, brate opate“, rekao je Atanasije, polako prelazeći rukom po glatkoj lobanji, što je radio u stresnim trenucima. „Molim za dozvolu da te obavestim da je brat Samjuel nađen.“

Opat se osmehnulo i raširio ruke, kao da se sprema da srdačno prigrliti te vesti.

„Eto vam“, rekao je. „Sve je ponovo dobro. Tajna je bezbedna i naš red je siguran. Reci mi, gde si našao telo?“

Ruka je nastavila sporo putovanje po bledej lobanji. „Nema tela.“ Zastao je. „Brat Samjuel nije skočio s Planine. *Popeo* se napolje. Sad je na visini od oko sto dvadeset metara na istočnoj strani.“

Opatu ruke padoše uz bokove, a lice mu se ponovo smrači.

Zamislilo je granitni zid kako se vertikalno uzdiže iz ledničke doline kao jedna strana svete Tvrđave.

„Nema veze.“ Odmahnuo je rukom. „Nemoguće je preskočiti istočnu stranu, a do svanuća je ostalo nekoliko sati. Umoriće se mnogo pre toga, pašće i poginuti. A čak i ako nekim čudom dospe do nižih padina, dočekaće ga naša braća napolju. Biće iscrpljen posle takvog spusta. Neće moći mnogo da se opire.“

„Naravno, brate opate“, složio se Atanasije. „Ali...“ Nastavio je da zaglađuje kosu koja je odavno nestala.

„Ali šta?“, odbrusi opat.

„Ali brat Samjuel *ne silazi* niz Planinu.“ Atanasije je konačno sklonio dlan s temena. „On se *penje* uz nju.“

TREĆE POGLAVLJE

Crni vetar je duvao kroz noć, klizio preko visokih vrhova i lednika prema istočnom delu grada, usisavajući svojom drevnom hladnoćom zrnca peska i morene oslobođene ujednačenim topljenjem.

Ubrzao je kada se spustio u udolinu Ruina, ulubljenju poput velike zdele sa zbijenim prstenom nazubljenih vrhova. Šaputao je kroz drevne vinograde, maslinjake i zasade pistača na nižim padinama pa nagore prema neonskom i natrijumskom sjaju grada, gde je nekada vijorio platna i cimao crveno-zlatnu zastavu Aleksandra Velikog i *veksilum* Četvrte rimske legije i stegove svih nemoćnih vojski koje su grozničavo opsedale visoku, mračnu planinu dok su im vođe zurile naviše, žudeći za tajnom koju krije.

Vetar je sada oštro brisao niz široki, pravi Istočni bulevar, pored džamije koju je podigao Sulejman Veličanstveni i preko kamenog balkona hotela *Napoleon*, gde je veliki vojskovođa stajao i slušao kako njegova vojska pljačka grad ispod njega dok je on gledao gore, proučavao isklesane kamene bedeme

tamne planine što ga je mučila, probijala bok njegovog nepotpunog carstva i proganjala ga u snovima kasnije dok je umirao u izgnanstvu.

Vetar je zavijao dalje, prelazio visoke zidine starog grada, gurao se kroz ulice, uske kako bi sprečile juriš oklopljenih ljudi, jurio pored starih kuća do vrha ispunjenih savremenim suvenirima i drmusao turističke oznake koje su se njihale na mestima gde su nekada visila raspadnuta tela ubijenih neprijatelja.

Konačno je preskočio zid na obali, hućao kroz travu kuda je nekada tekao crni jarak i udario u planinu, u koju čak ni on nije mogao da uđe sve dok, kovitlajući se, nije pronašao usamljenu priliku u tamnozelenoj mantiji reda koji se nije video od trinaestog veka. Čovek se polako i uporno peo uz zaleđenu kamenu liticu.

ČETVRTO POGLAVLJE

Samjuel se dugo, dugo nije peo tako teško kao dok se borio s Tvrđavom. Hiljade godina obilnih kiša i susnežice nošene vetrom uglačale su padinu Planine do gotovo staklaste površine, tako da doslovno nije imao uporišta dok se mukotrpno peo do vrha.

A tu je bila i studen.

Ledeni vetar koji je eonima glaćao stene stiskao mu je srce. Koža mu se lepila kad bi nešto dodirnula, usled čega su mu se mišići nakratko stezali dok nije morao ponovo da ih pokrene, a ruke i kolena bili krvavi i izranavljeni. Vetar je divljao oko njega, vukao mu mantiju nevidljivim prstima, pokušavao da ga otrgne i baci u mračnu smrt.

Njegov pojas, sada konopac obavijen oko desne ruke, ogulio mu je kožu sa zgloba kako ga je neprestano u visokom i širokom luku baca prema malim izbočinama koje su mu bile izvan domašaja. Svaki put je snažno vukao, zatvarao petlju oko nevelikih uporišta koja je nalazio, nadajući se da konopac neće skliznuti ili pući dok se on penje uz neosvojivi monolit.

Ćelija iz koje je pobjegao bila je blizu odaje u kojoj se drži sakrament, u najvišem delu Tvrđave. Što više uspe da se popne, manja je opasnost da se nađe u domašaju drugih ćelija u kojima bi mogli čekati njegovi tamničari.

Stena, dotle tvrda i staklasta, odjednom postade nazubljena i lomna. Prešao je s prastarih geoloških naslaga na mekši sloj, oslabljen i rascepljen hladnoćom koja je granit ispod otvrdnula. Na površini su bile duboke pukotine; one su olakšavale penjanje, ali je tako svakako bilo opasnije. Uporišta za ruke i noge raspadala su se bez upozorenja; delovi stene stropoštali bi se u ledenu tamu. Usled straha i očajanja, uglavljivao je ruke i stopala duboko u nazubljene pukotine. Držale su njegove težinu, ali su se pritom rascepljivale.

Kako se peo, vetar se pojačavao. Litica je sada bila nagnuta unazad. Sila Zemljine teže ranije mu je pomagala, a sada je pokušavala da ga zbaci s Planine. Dvput kada mu se komad kamena polomio u ruci, jedino što ga je sprečilo da poleti tri stotine metara bili su konopac oko njegovog zgloba i snažno uverenje da njegov životni put još nije gotov.

Konačno, pošto mu se učinilo da se čitav život penje, posegnuo je za sledećim uporištem za ruke i zgrabio samo vazduh. Ruka mu je pala na visoravan preko koje je vetar te noći nespuntano duvao.

Uhvatio se za ivicu i povukao nagore. Odgurnuo se, drobeći uporišta utrnulim i razderanim stopalima, i podigao telo na kamenu ploču hladnu kao smrt, ispruženim rukama opipao rubove prostora i otpuzao u sredinu, trudeći se da se što više sagne kako bi izbegao najgore udare vetra. Prostor nije bio veći od prostorije odakle je nedavno pobjegao, ali dok je tamo bio bespomoćni zatvorenik, gore se osetio kako se uvek osećao kada bi savladao neosvojivi vrh – ushićeno, blaženo i neizrecivo slobodno.

PETO POGLAVLJE

Jasno prolećno sunce rano se izdiglo i bacilo duge senke po dolini. U ovo doba godine se podizalo iznad crvenih vrhova Taura i sijalo pravo na veliki bulevar u srcu grada, gde se put koji kruži oko Tvrđave slivao u tri druge antičke prometne ulice, od kojih svaka označava stranu sveta.

Sa zorom je iz džamije na istoku grada odjeknuo tužni glas mujezina, pozivajući one koji su druge vere na molitvu kako je činio otkako su arapske vojske osvojile hrišćanski grad u sedmom veku. Sa zorom je stigao i prvi autobus s turistima, okupljenim pored kapije, mutnih očiju i želuca uznemirenog ranim buđenjem i doručkom navrat-nanos.

Dok su stajali, zevali i čekali da počne njihov kulturni dan, poziv mujezina je utihnulo, ostavivši za sobom drugačiji, sablastan zvuk koji kao da je plovio niz antičke ulice iza teške drvene kapije. Bio je to zvuk koji se uvukao u sve, ključao njihove strahove, terao ih da razrogače oči i čvršće priviju jakne i džempere oko mekanih, ranjivih tela što su odjednom osetila prodornu hladnoću jutra. Zvučao je kao da se roj insekata probudio u

šupljim dubinama zemlje ili kao cviljenje velikog broda dok se lomi i tone u tišinu mora bez dna. Nekoliko turista je razmenilo nervozne poglede i nevoljno se streslo dok se zvuk vijorio oko njih i onda konačno poprimio oblik treperavog bruja stotine dubokih muških glasova koji su pojali svete reči na jeziku koji je tek nekoliko moglo da prepozna a niko da razume.

Velika kapija u kamenom okviru iznenada se podigla, na šta je većina poskočila. Elektromotori su je podizali na ojačanim čeličnim sajlama, skrivenim u kamenu kako bi se sačuvao drevni izgled. Zujanje elektromotora prigušilo je monaško pojanje sve dok, kada je kapija završila uspon i tresnula na mesto, nije potpuno nestalo i ostavilo vojsku turista da polako u sablasnoj tišini zauzme strme ulice koje vode do najstarije tvrđave na zemlji.

Išli su složenim lavirintom popločanih ulica, ujednačeno se vukli uzbrdo pored kupatila i banja Ruina, gde se u čudesnim vodama zdravlja uživalo mnogo pre nego što su Rimljani prisvojili tu ideju; pored oružarnica i kovačnica – sada restorana i prodavnica suvenira s gralom, bočicama izvorske vode i svetim krstovima – dok nisu izbili na glavni trg s velikom crkvom, jedinom svetom građevinom u čitavom kompleksu u koju su smeli da uđu.

Dešavalo se da gluplji posetioci tu zastanu, zagledaju se u njeno pročelje i požale vodičima kako Tvrđava uopšte ne izgleda isto kao u brošurama. Tada bi ih usmerili ka velelepnoj kamenoj kapiji na drugom kraju trga, gde bi skrenuli i ukočili se u mestu. Siva, monumentalna, ogromna kamena kula veličanstveno se uzdizala pred njima, prekinuta negde grudobranima i grubim bedemima, gdegdje s vitražnim prozorom – jedinom naznakom svete svrhe Planine – umetnutim u nju poput dragulja.

ŠESTO POGLAVLJE

Isto sunce je sijalo na vojsku turista što je sporo napredovala i grejalo Samjuela, koji je nepokretno ležao više od tri stotine metara iznad njih.

Osećaj mu se vratio u udove zajedno s toplotom i javio se dubok, razdirući bol. Pridigao se u sedeći položaj i ostao tako jedan trenutak, još uvek žmureći, s dlanovima položenim na visoravan – prastara hladnoća drevnog kamena ih je umirivala. Konačno je otvorio oči i pogledao Ruin, koji se prostirao daleko ispod njega.

Počeo je da se moli, kao i uvek kada bi bezbedno stigao na vrh.
Gospode Bože, Oče naš...

Ali kako su mu usta oblikovala te reči, jedna slika mu se pojavila u glavi. Zastao je. Posle pakla koji je doživeo sinoć, bestidnosti počinjene u njegovo ime, shvatio je da više nije siguran kome ili čemu se moli. Osetio je hladan kamen pod prstima, kamen u kojem je, negde ispod njega, isklesana odaja gde se čuva sakrament. Zamislio ju je sada, kao i ono što sadrži, i osetio čuđenje, užas i sram.